

Ideológiák, rezsimek, diktatúrák és a „divathullámok” nevei napjainkban

TÓTH SZERGEJ

Szegedi Tudományegyetem, Szeged
toth@jgypk.u-szeged.hu

1. Oroszország megengedő családügyi törvényei és rendelkezései (1995¹, 1997²) igen nagy szabadságot biztosítanak többek között a keresztnévadás és családnévnévváltás tekintetében is, ezért nem meglepő, hogy egyesek „szokatlan” és „újszerű” neveket adhatnak gyermekeiknek. 2007-ben regisztrálták pl. *Delfint* («Дельфин»), *Holdat* («Луна»), *Északot* («Север»), *Herveget* («Принц»), *Князьт* (Князь»), Szentpéterváron egy muszlim házaspár *Mahmudahmadinezsád* («Махмуд-ахмадинежад») nevet adta fiának (Mahmuda Ahmaginezsád, Irán fő politikai vezetője), Novoszibirszk körzetében *Michael Jevgenyjevics Salenkó Jackson* («Майкл Евгеньевич Шаленко-Джексон») nevet kapta egy kisfiú, aki a sztár halálának napján született³. Az anyakönyvi hivatalok jelentése alapján megnőtt a névváltoztatások iránti igény is. „...Tömeges mértéket öltött a suta és elkeserítő nevek lecserélése: a nép valahogy nem akar olyan igazolványokkal élni, melyben [keresztnévként] *Máj* [«Печень»], *Furkósbot* [«Дубина»], *Kefe* [«Щетка»] [...] van bejegyezve. A rosszul hangzókat lecserélik, cifra/cikornyásokat viszont kitalálnak. (...) Egy *Szalonna* («Сало») családnévű férfi hirtelen *Arkangyal* («Архангел») szeretett volna lenni, egy *Kolbász* («Колбаса») családnévű hölgy engedélyt kért, hogy *Hattyú-Hattyas* («Лебедь-

¹ Семейный кодекс Российской Федерации. Принят Государственной Думой 8 декабря 1995 года. *Статья 58. Право ребенка на имя, отчество и фамилию.*

² Федеральный закон N 143-ФЗ «Об актах гражданского состояния» Принят Государственной Думой 22 октября 1997 года. Одобрен Советом Федерации 5 ноября 1997 года. *Статья 18. Запись фамилии, имени и отчества ребенка при государственной регистрации рождения.*

³ В Санкт-Петербурге родился Махмуд-ахмадинежад. ИА «Курсор». 2009. 07. 14. <http://news.rambler.ru/3228653/>

Лебедянская») családnevet viseljen.”⁴ De hozhatunk más példákat is közeli és távoli környezetünkől is: a Temes megyei Lugosról: egy *Ritter Romolusz* teherautósofőr (akinek a feleségét *Jákob Jekaterínának* hívják), 14 gyerekének nevei: *Rudolf, Dániel, Judit, Cecília, Anna, Crina, Sámuel, Gabriella, Rábel, Szemida, Fivia, Fülöp, Salome* és *Romolusz*, a két unoka *Dávid* és *Viniciusz* nevet viseli. Egyébként a családfő testvére: *Rémusz*, lánya: *Roxána*⁵; a névadásokban szigorúbb szabályozást folytató Svédországban a bíróság adható és viselhető névnek ítélte a *Legot*, miközben előtte elutasította az *Ikeat*.⁶

2. A névadásokat jogilag/államilag nem különösen szabályzó helyzetben a társadalom mentális állapotára, a média, a nemzeti érzelmeket felerősítő sportsikerek, a politikai események stb. befolyásoló hatására utal(hat)nak a következő „feltűnő” és az általános névadási trendektől eltérő, kirívónak vagy legalább is furcsának tekinthető következő névadások is. A 2008-as Európa-bajnokságon jól szereplő orosz labdarúgó-válogatott holland szövetségi kapitányának *Guus* keresztnévét kapta több kisfiú (*Guus Hiddink*, keresztneve oroszul ’gúnárt’ jelent), Pavlovszkban, Kirovban és Nyizsnij Tagilban kislányok kapták az *Oroszország* («*Россия*») nevet (egyikük az Oroszország napja elnevezésű „ünnepnapon” született, ugyancsak ott egy kislányt *Privatizáció* («*Приватизация*») néven anyakönyveztek.

2013/2014-ben a kijevi a Függetlenség terén zajló tiltakozó megmozdulások alatt és utána is magára az ott zajló folyamatra és a terre is a *Majdan*/Euromajdan/Евромайдан kifejezést kezdték használni (a *majdan* jelentése ’tér’). Ekkor kapta szüleitől – vállaltan hazafias érzelmektől fűtve – Lvivben/Lembergben/Lvovban a *Majdan* nevet egy kisfiú. A névadás a különböző közösségi hálózatokban élénk vitát generált, miközben a szülők nyíltan vállalták „hazafias tettüket”:

⁴ Бум смены имени-фамилии. Массовые переименования захлестнули Литву и Эстонию, Таджикистан и Киргизию, Белоруссию и Грузию. 26.08.2009, <http://gazetakursk.ru/stupeni/184-2009-08-26-07-16-37.html>

⁵ Szabó Imre: 18 fős nagycsalád lett egyszerre magyar állampolgár. *Délvilág* napilap. 2013.09.05. http://www.delmagyar.hu/mako_hirek/18_fos_nagy-csalad lett egyszerre magyar allampolgar/2348314

⁶ Алекс Веббер: Шведам запретили называть детей именем ИКЕА, а вот Lego – пожалуйста. <http://perly.ru/2008/06/09/sbvedam-zapretili-nazyivat-detej-imenem-ikea-a-vot-lego-pozhalujsta/>

„Hozzátettük a magunkét Ukrajna történelméhez. Még az is lehet, hogy a Wikipédiában létrehoznak rólunk egy oldalt” – nyilatkozta az anya.⁷

A fentebb felsorolt esetekben a kérdéshez a pszichológia mint szakma talán többet tudna hozzátenni, egyébként viszont nem vonhatók le messzemenő következtetések sem a társadalom berendezéséről, sem az adott társadalom névválasztási szokásaival kapcsolatban, legfeljebb a névadók társadalmi vagy műveltségi szintjére, sajátosan értelmezett divatkövetésére, esetleg habitusára, talán identitászavaraira következtethetünk.

3. Oroszországban, ismereteim szerint, nincs olyan központi országos adatbázis, mely teljes körű statisztikai adatokkal rendelkezne a névadást illetően. Vannak viszont regionális adatok. 16 régió adatait feldolgozva az első három/öt/hat/tíz stb. leggyakoribb név tekintetében a következő a leggyakoribb 20 férfi és női név: férfiak – *Артём/Артем* (15), *Дмитрий* (14), *Александр* (12), *Кирилл* (9), *Максим* (9), *Иван* (6), *Егор* (4), *Никита* (4), *Данил* (1)/*Данила* (1) (всего 2), *Илья* (2), *Алдар* (1), *Амир* (1), *Андрей* (1), *Ислам* (1), *Карим* (1), *Матвей* (1), *Санан* (1), *Тимур* (1); nők – *Анастасия* (14), *Дарья* (14), *Виктория* (9), *Полина* (9), *Елизавета* (8), *Анна* (7), *Мария* (6), *Ксения* (2), *Милана* (2), *Софья* (2), *Азалия* (1), *Александра* (1), *Алина* (1), *Алмана* (1), *Арина* (1), *Вероника* (1), *Диана* (1), *Екатерина* (1), *Самира* (1), *Экира* (1). Zárójelben azon régiók száma, ahol a név a jelzett gyakorisággal szerepel⁸.

NYIKONOV (NYIKONOV 1988: 46.), az orosz névtan legtekintélyesebb szakértője úgy tartotta, hogy az országos viszonylatban a nevek népszerűségének vagy népszerűségvesztésének kiindulópontja minden esetben Moszkva volt. NAZAROV (NAZAROV 2014), NYIKONOV (NYIKONOV 1988) és SAJKEVICS (SAJKEVICS 1970)

⁷ Во Львове семья назвала своего ребенка Евромайдан. Киевские Ведомости. 2013. 12. 22. <http://kvedomosti.com/606-vo-lvove-semya-nazvala-svoego-rebenka-evromaydan.html>

⁸ A régiók: Belgorodszkij, Habarovszki, Ivanovo, Irkutzski, Kalmikija, Kirovim Kurgani, Moszkvai, Novgorodi, Novoszibirszki, Penzai, Szamarai, Szent-Pétervári, Tatarsztani, Tomszki és Voronyezsi. Az adat forrását lásd: Частые имена в регионах России в картографическом отображении. <http://planeta-imen.narod.ru/imenai/rating-russkib-imen.html>

anyagaira támaszkodva Moszkva vonatkozásában 1978 és 1981 közötti időszakra a következő összeszerkesztett adatokat közli (zárójelben a név gyakorisága 1000 főre kivetítve):

Férfiak: 1900–1909: *Николай* (154), *Александр* (93), *Михаил* (88), *Иван* (81), *Василий* (76), *Алексей* (75), *Сергей* (69), *Владимир* (47), *Петр* (42), *Георгий* (27), *Дмитрий* (27); 1924–1932: *Владимир* (150), *Виктор* (96), *Юрий* (93), *Анатолий* (84), *Николай* (78), *Александр* (56), *Борис* (54), *Евгений* (40), *Валентин* (31), *Алексей* (29) *Михаил* (29); 1950–1959: *Александр* (153), *Сергей* (138), *Владимир* (118), *Андрей* (66), *Михаил* (55), *Виктор* (53) *Николай* (53), *Алексей* (44), *Игорь* (37), *Валерий* (29), *Анатолий* (25); 1978–1981: *Александр* (107), *Сергей* (100), *Алексей* (94), *Дмитрий* (87), *Андрей* (84), *Михаил* (38), *Евгений* (33), *Денис* (32), *Павел* (31), *Илья* (29); 2011: *Александр* (46), *Артём/Артем* (44), *Максим* (42), *Иван* (41), *Дмитрий* (37), *Даниил/Данил/Данила* (36), *Михаил* (34), *Кирилл* (28), *Никита* (28), *Андрей* (27).

Nők: 1900–1909: *Мария* (143), *Анна* (92), *Александра* (82), *Екатерина* (63), *Клавдия* (55), *Татьяна* (54), *Вера* (39), *Елизавета* (37) *Ольга* (37), *Елена* (31), *Евдокия* (30); 1924–1932: *Валентина* (92), *Нина* (92), *Галина* (66), *Тамара* (60), *Лидия* (55), *Вера* (45), *Людмила* (44), *Зинаида* (38), *Надежда* (36), *Татьяна* (31), *Елена* (25), *Зоя* (25), *Мария* (24); 1950–1959: *Елена* (131), *Татьяна* (124), *Наталья* (96), *Ирина* (90), *Ольга* (88), *Галина* (63), *Людмила* (55) *Марина* (55), *Надежда* (43), *Любовь* (35), *Светлана* (26); 1978–1981: *Елена* (93), *Наталья* (82), *Ольга* (80), *Анна* (76), *Юлия* (69), *Ирина* (63), *Мария* (53), *Татьяна* (48), *Светлана* (47), *Екатерина* (42); 2011: *Софья/София* (63), *Мария/Марья* (59), *Анастасия* (53), *Дарья/Дария* (43), *Анна* (43), *Елизавета* (40), *Полина* (34), *Виктория* (32), *Екатерина* (31), *Варвара* (29).

4. Egybevetve a fenti adatokat láthatjuk, hogy semmiféle extrémítást, különlegességet a névválasztás tekintetében nem lehet kimutatni. Ugyanakkor az anyakönyvi hivatalok munkatársai felfigyeltek olyan, statisztikai adatokkal nem igaz dokumentált, de létező névválasztási gyakorlatra, mely a volt Szovjetunióban a totális diktatúra kiépítésének és megerősödésének időszakban, a 20. század 20-as és 30-as éveiben volt jellemző.

5. A Moszkvai Anyakönyvi Hivatal vezetője, Irina Muravjova nyilatkozata szerint a 2008-as Moszkvai névválasztási tendenciák egyik

figyelemreméltó jelensége volt a *Dmitrij* név népszerűségének megnövekedése, ami szerinte összefügg az ország akkori elnökének nevével (Dmitrij Medvegyevvel)⁹. Oroszországban hasonló jelenségre volt már példa. Az ideológiailag hosszú időn keresztül semlegesnek tekinthető *Vlagyimir* (владеть миром – ’ural(kod)ni a békén / világon’) név a forradalom utáni időszakban történő népszerűségének növekedése nemcsak etimológiai, hanem etimológiai-ideológiai alapon is történhetett, a szeretett és népszerűsített vezér nevének hatására (NYIKONOV 1974: 71, IVASKO 1988.) Vö. 1. számú táblázattal.

A vizsgált időszak	%	A vizsgált időszak	%
1612–1622	0,13	1932–1938	12,0
1750–1780	0,2	1941–1949	12,6
1828–1849	0,5	1951–1958	13,0
1880–1890	0,8	1961–1965	9,3
1908–1916	1,4	1966–1970	9,5
1917–1928	12,4 (!)		

1. számú táblázat

A *Vlagyimir* név gyakorisága (%-ban) 1612 és 1970 között a Don vidékén

A totalitarizmus abszurd névadási szokásai köszönnek vissza azokban a statisztikailag szintén nem mérhető, de minden bizonnyal létező és a sajtó által hazafias névadásnak nevezett „keresztelésekben”, melyek a következő neveket eredményezték: (férfinevek) *Быкат* – *быть как Путин* [olyannak lenni mint Putyin], *Моргозедир* – *мои родители голосуют за Единую Россию* [szüleim az Egységes Oroszországra szavaznak], *Спервозглин* – *список Единой России возглавил лично Путин* [az Egységes Oroszország listáját Putyin vezeti], *Глазонер* – *глава государства Путин и Единая Россия* [az állam vezetője Putyin és az Egységes Oroszország (párt)], *Пухохоло* – *Путин – хороший, Ходорковский – плохой* [Putyin jó, Hodorkovszkij rossz]; (női nevek) *Мумерамка* – *мужчина мечты Рамзан Кадыров* [férfi álmodt Ramzan Kadirov], *Препузаста* – *преемник Путина – залог стабильности*

⁹ Еще одна статистика. <http://www.babyblog.ru/community/post/naming/332111>

[Putyin örököse/utódja, a stabilitás záloga], *Гланура – План Путина* *работает* [Putyin terve működik]¹⁰.

Minszk (Belorusszia) Frunzei kerületében az anyakönyvi hivatal adatai szerint 2010-ben a 4829 újszülött többsége szokványos neveket kapott (*Александр, Артем, Максим, Алексей, Иван, Никита, Данила, Владислав, Дарья, Мария, Анастасия, Анна, Ксения, Елизавета, Полина, София*, ugyanakkor – egy sajátos ellenzéki magatartásként is értelmezhetően – megjelentek az ún. nyugatos nevek, mint pl. *Оскар, Эрих, Ингрид, Инес, Муна, Наоми, Марха*¹¹.

6. Az orosz személynevek formálódását NYIKONOV, PETROVSZKIJ, SZUPERANSZKAJA és mások kereszténység előtti állapotig tudják visszavezetni a megkötéssel, hogy a névadási szokások döntő módon a kereszténység felvétele után változtak meg. A nem keresztény nevek dominanciája a XIV. században kezdődött el és a XVIII. századra vált uralkodóvá (vö. NYIKONOV 1974: 142–154; PETROVSZKIJ 1966: 6–21; SZUPERANSZKAJA 2010: 49–85, stb.). Az egyház tulajdonképpen egyeduralkodó szerepet játszott az újszülöttek névadásában. Függetlenül attól, hogy a szülők vallásosak voltak vagy sem, a rópa csak az egyházi naptárból (святы, месяцеслов) választhatott nevet az újszülöttnak, a névadás más módja tulajdonképpen elfogadhatatlan volt. Az Orosz Orthodox Egyház Szent Szinódusa folyamatos intelmei szerint: „А православным kivétel nélkül csak a pravoszláv egyház szentjei tiszteletére adhatók nevek és szigorúan tiltatik a római katolikus, protestáns és egyéb nevek adása.”¹²

„Az orosz ember nehezen tudta volna elképzelni az életet az egyház és szertartásainak jelenléte nélkül. Ahogy néhány hetes lett, már megkeresztelték, nyakába keresztet akasztottak, amitől többé nem vált meg, s azt közvetlenül a testén hordozta, nem úgy, mint a katolikusok,

¹⁰ Алекс Веббер: БОЧ РВФ 260602, Кукуцаполь, Пухохопло и другие самые идиотские имена. <http://perly.ru/?p=1223>

¹¹ Светлана Фроленкова: В Минске в 2010 году зарегистрированы новорожденные с именами Фиалка, Аврора, Авенир, Добрыня. 25 Май 2012. <http://minsknews.by/blog/2012/05/25/33255/>

¹² A hivatalos egyházi közlönyt (Санкт-петербургский духовный вестник, 1895, №36.) idézi többek között Gorbanyevszkij. <http://trust.narod.ru/name.htm>, valamint lásd még: С. В. Булгаков: Настольная книга священно-церковно служителя. Полное издание 1913 года. 975. old.

akik ruhájuk felett viselték. Nincs rajtad a kereszt! Elfelejtetted Istent! – hangzott a dorgálás. Nevét feltétlenül valamelyik szentről kapta és névnapja – ’az angyala napja’ – sokkal ünnepélyesebb alkalom volt, mint a születésnapja.” (Lásd: ZINOVJEV 1983: 57)

Az orosz keresztnévadás gyakorlatában és az „új” nevek képzésében a 20. század elejétől, az 1917-es forradalom utáni időszakban következett be az újabb nagyobb arányú változás.

7. A keresztnévadás gyors ütemű változásainak egyik előfeltétele az volt, hogy eltörölték az egyház névadási privilégiumát (1918-ban hozott Dekrétum az állam és az egyház, az iskola és az egyház szétválasztásáról), és a névadást az anyakönyvi hivatalok végezték¹³. DUSECSKINA szerint: „Az októberi forradalom után az egyházi naptár diktátuma megrendült, az ateisták pedig teljes mértékben elutasították azt. Az egyház elvesztette kontrollját a névválasztás felett, ami az orosz társadalomban korábban soha nem tapasztalt nagyságrendű névalkotási kezdeményezéshez vezetett” (DUSECSKINA 2007: 68–121). A szülők választhattak, hogy egyházi, kölcsönzött vagy újonnan képzett nevet adjanak gyermeküknek. Ez a tendencia erőteljesen a 30-as évek végéig tartott. A kanonizált nevek fokozatosan, főleg a forradalmi események által érintett helységekben hosszú időre háttérbe szorultak. A 20-as évek közepén a nagy városokban jól megszervezett, a sajtó által is támogatott mozgalom indult az ún. hagyományos (értsd egyházi) névadási „monopólium” ellen. Lásd például a *Новые имена* című, a Pravda 1924. június 12-i számban megjelent cikket (idézi NYIKONOV 1974: 66).

Később a mozgalom elérte a falvakat is. A szülők származása nagymértékben befolyásolta, hogy milyen százalékban adományoztak új képzésű neveket gyermekeiknek. Így például Kosztromában, a város a textilipari munkásság egyik központjának számított, a nevek 70%-a az új képzésűek közül került ki. (Vö. 2. táblázattal)

¹³ Innentől kezdve minimális változtatásokkal és kihagyásokkal a *Nyelv, kép, hatalom* című könyvem *Névadási szokások a hatalom szolgálatában, Névadási szokások, Nevek és korok és Nevek és vezérek* című fejezeteket idézem az ott felhasznált táblázatokkal, irodalommal stb. együtt (IÓTH 2013: 67–73).

Város	Nevék mennyisége			Az új nevek %-ban
	összes	régi	új	a nevek száma szerint
Kosztroma	139	41	98	70
Penza	88	41	47	53
Kaluga	78	41	37	47

2. számú táblázat (lásd: NYIKONOV 1974: 67)

A kor szellemiségét, ideológiáját voltak hivatva tükrözni a köznevekből alakult tulajdonnevek, például *Идея* [eszme], *Коммуна*, *Текстиль* [textil], *Эра* [kor], *Титан* [titán fém], *Ванадий* [vanádium fém], *Заря* [hajnal], *Воля* [akarat], *Индустрия* [ipar] stb., és lehetőség volt arra is, hogy a következő növények, virágok neveit kapják az újszülöttek: *Дуб* [tölgyfa], *Береза* [nyírfa], *Гвоздика* [szegfű], *Сирень* [orgona]. PETROVSZKIJ szerint tulajdonképpen a Mengyelejev-féle periódusos rendszer bármely tagja is szóba jöhetett, de egyéb, az abszurditásig elmenő neveket is említ, mint például: *Райтия* – *районная типография* [járási nyomda], *Цас* – *Центральный аптечный склад* [Központi gyógyszerraktár].

A sztálini kor szellemiségét tükrözik a *Гертыуда* – a *герой труда* típusú, itt a munka és hős szavak összevonásából alkotott nevek. A *Ревмир* a *революция мировая* [világforradalom], a *Ким* a *Коммунистический интернационал молодёжи* [Fiatalok Kommunista Internacionáléja], a *Ревволя* – *революционная волна* [forradalmi hullám], *Ревдит* – *революционное дитя* [a forradalom gyermeke], az *Ички* pedig az *Исполнительный Комитет Коммунистического Интернационала* [Kommunista Internacionálé Végrehajtó Bizottsága] kifejezésből alakult. Az októberi forradalomra utal a férfi *Октябрин* és női változata, az *Октябриня* is. Az iparosítás „ihlette” a *Трактор*, *Тракторина* [traktor] és a *Турбина* [turbina] neveket.

8. A forradalom vezetőinek hatása mutatható ki az idegen eredetű nevek átvételével (*Карл* – Karl Marx, *Роза* – Rosa Luxemburg, *Клара* – Klara Zetkin, valamint *Марат*, *Жорес*, *Дантон*, sőt *Снартак* is) kapcsolatban.

A Vlagyimir Lenin név elemeinek kezdőbetűiből, illetve szótag-

jaiból állt össze a *Владлен* (Владимир Ленин). A *Роблен* a *родился быть ленинцем* [Leninistának született], a *Ленар* – *ленинская армия* [Lenini hadsereg], az *Эрлен* – *эра Ленина* [Lenin korszaka], a *Лемира* – *Ленин мировая революция* [Lenin világforgóradalom], a *Марлен* a *Маркс* és *Ленин* szókapcsolatokból jött létre. A forradalom kulcsszavai és fő jelszavai köszönnek vissza a *Лоризрик* és *Лоризкс* nevekben a következőképpen: *Лоризрик* – *Ленин, Октябрьская революция, индустриализация, коллективизация, электрификация, радиофикация и коммунизм* [Lenin, Októberi forradalom, iparosítás, kollektívizálás, villamosítás, „rádiósítás” és kommunizmus], illetve *Лоризкс* – *Ленин, Октябрьская революция, индустриализация, электрификация, коллективизация, социализм* [Lenin, Októberi forradalom, iparosítás, villamosítás, kollektívizálás, szocializmus]. Meg kell említenünk, hogy IVASKO (IVASKO 1988: 120–126) több olyan nyugat-európai esetről is beszámol, amikor baloldali érzelmű emberek a *Lenin* nevet adták gyermeküknek. A *Нинел* név visszafelé olvasva Lenint fedí, míg az *Авком* Moszkvát.

A későbbi névalkotásokból már nem maradhatott ki Sztálin sem, például *Стален* (*Сталин, Ленин*), *Мэлс* (*Маркс, Энгельс, Ленин, Сталин*), *Исталина* (*Иосиф Сталин*), *Лист* (*Ленин и Сталин*), *Лес* (*Ленин, Сталин*), *Полес* (*помни Ленина, Сталина* – emlékezz Leninre és Sztálinra). A forradalom más vezetőinek a neve is inspirált új nevek létrehozására (lásd 3. számú táblázatot).

„Új név”		
Лир	<i>А. И. Рыков</i>	A. I. Rikov
Будёна	<i>С. М. Будённый</i>	Sz. M. Bugyonnij
Джонрид	<i>Джон Рид</i>	John Read
Володар	<i>В. Володарский</i>	V. Volodarszkij
Лестабер	<i>Ленин, Сталин, Берия</i>	Lenin, Sztálin, Berija
Орджоника	<i>Г. К. Орджоникидзе</i>	G. K. Ordzsonikidze
Сталет	<i>Сталин, Ленин, Троцкий</i>	Sztálin, Lenin, Trockij

3. számú táblázat

A forradalom vezetőinek nevéből képzett keresztnévek

A nevek nyelvi, mentális birtokbavételét különböző becéző alakjaik megjelenése bizonyítja, például: *Ревмир* – *Ревмирка, Рева, Рема*,

Мира; Ким – *Кима*; Марлен – *Марленка*, *Марлеша*, *Мара*, Спартак – *Спортакушка*, *Спарташа*, *Пата*, *Патя* stb. Az újonnan képzett neveket – néhány kivételtől eltekintve – az orosz nyelv morfológiai eszközeivel, a nevek esetében használt szuffixumok, végződéses segítségével tették „oroszoszá”: *Октябринa*, *Майя*, *Вилиана* (-ина, -ийя, -ана), de sokszor kétségkívül a hangzásbeli hasonlóság is szerepet játszhatott (*Нинель* – *Нина*). Abban az esetben, ha *Lenin* nevét kapta az újszülött, megváltoztatták a hangsúlyt, ezzel valamiképpen csökkentve a vezér nevével való hasonlóságot (*Ленин*, *Ленина*). A szóteremtés sok véletlenszerű homonim alakot is eredményezett, például *Люджу(а)* (Ленин умер, но идеи живы, azaz Lenin meghalt, de eszméi élnek), *Гертруд(а)* (герой / героиня труда, a munka hőse).

Keletkeztek olyan nevek is, melyek eredeti alakjukban az egyházi naptárban is szerepeltek, például *Люция* (Революция, azaz forradalom), *Эмиль* (Энгельс, Маркс и Ленин vö. a görögből származtatott pravoszláv *Эмилиий* névvel).

9. A hagyományos orosz nevek a hatalom és az egyre jobban megfélemlített lakosság szemében is kompromittálónak, gyanúsnak, régi rezsimbelinek minősültek. Ezzel magyarázható a 20-as, 30-as években tapasztalható névváltoztatási hullám. NYIKONOV kutatásai szerint a nők elsősorban például a *Matrjona* [Матрѐна], *Fjokla* [Фѣкла], *Agafja* [Агафья], *Jevdokija* [Евдокия], a férfiak az *Iván* [Иван], *Kuzma* [Кузьма], *Sztyepán* [Степан], *Nyikita* [Никита], *Foma* [Фома], *Afanaszij* [Афанасий] neveiket cserélték le, *Galinára* [Галина], *Valentinára* [Валентина], *Nyinára* [Нина], *Tamarára* [Тамара], ill. *Vlagyimirre* [Владимир], *Nyikolájra* [Николай], *Alekszandra* [Александр], *Leonidra* [Леонид], *Anatólijra* [Анатолий]. Ekkor nőtt meg a népszerűségük azoknak a neveknek, melyek igaz, részei voltak az egyházi naptárnak, de alig „használatosak” (így például a *Margarita* [Маргарита], mely csaknem kizárólag a szerzetesi rendekben volt megtalálható) (NYIKONOV 1974: 66–84).

1924-ben megalakították *Аз Új Nevekért* társadalmi mozgalmat, de a névadási szokások arányain ez már nem változtatott. A 30-as évekre a jelenség nagyon egyedi lett, de az ideológiai, politikai indíttatású névadás folyamata NYIKONOV szerint csak a 60-es évek végére lassult le teljesen, miközben a forradalom előtti állapot, amikor az egységes elv alapján történtek a névadások, már nem tért vissza. Az

emberek és a neveket bejegyző hivatalnokok műveletlensége okán továbbra is megjelenhettek olyan nevek, mint például *Белая Ночь* [«fehéregéjszakák»], *Артиллерийская Академия* [«tüzérségi akadémia»], *Серп-и-молот* [«sarló és kalapács»]; az iskolázatlan szülők vágyai olyan nevekben öltöttek valóságot, mint *Доктор* [«orvos»], *Юрист* [«ügyvéd»]. Ritkán, de még olyan neveket is bejegyeztek, mint *Наполеон* [Napóleon], *Эмбрион* [«embrió»], *Главспирт* [главный – fő, спирт – szesz (rövidítés)], *Идиллия* [«idill»], *Травиата* [Traviata], sőt *Цвет вишневого дерева в мае* [a májusi meggyfa színe] (USZPENSZKIJ 1962).

A 60-as évekre viszont a modern névnapos naptár már nemcsak a forradalom előtti, hanem a forradalom előtti egyházi naptártól is jelentősen különbözik. A városokban ekkor a legnépszerűbb, fiúnak adott nevek már a *Szergej, Alekszandr, Andrej, Vlagyimir, Igor* és *Jurij*, a női nevek esetében, bár körzetenként nagyobb változatosság figyelhető meg, „forradalmi nevekkel” már alig találkozni. Ebben az időben a legnépszerűbbek a *Jelena, Irina, Olga, Marina, Tatjana, Szeptelána* és *Galina*, de ahogy ennek a munkának az 1–5. fejezeteiben olvashattuk: a múlt öröksége még nem felejtődött el teljesen. A névválasztás anomáliái napjainkig megmaradtak, okait viszont csak sejtethetjük (Vö. NYIKONOV 1974: 77).

Hivatkozások

- DUSECSKINA 2007. Душечкина, Елена: *Борьба за имя*. In: Светлана. Культурная история имени.. СПб.: Европейский университет в Санкт-Петербурге, 68–121.
- IVASKO 1988. Ивашко В. А.: *Как выбирают имена*. Минск.
- NAZAROV 2014. Назаров Алоис: Популярные имена в России. In: *Планета имен и фамилий*. <http://imja.name/imena/populyarnye-rossija.shtml>
- NYIKONOV 1974. Никонов, В. А. Выбор имени. In: *Имя и общество*. Москва: Наука.
- NYIKONOV 1988. Никонов В. А.: *Ищем имя*. Москва: Советская Россия.
- RETROVSZKIJ 1966. Петровский, Н. А.: Предисловие. In: *Словарь русских личных имён*. Москва: Советская энциклопедия. Москва: Русские словари, 2000.
- SAJKEVICS 1970. Шайкевич А. Я.: Личные имена XX в. In: *Личные*

имена в прошлом, настоящем, будущем, Проблемы антропониимики.
Москва: Наука.

- SZUPERANSZKAJA 2010. Суперанская, А. В., Сулова, А. В.: Так было – так стало. In: *О русских именах*. 5-е изд., Серия: Русская словесность. СПб.: Азбука (Азбука-классика).
- TÓTH SZERGEJ 1991. A szovjet birodalmi nyelv, avagy a totalitarizmus grammatikája. In: *AETAS* 1: 5–39.
- TÓTH SZERGEJ 2004. Névadási szokások a hatalom szolgálatában. In: TÓTH SZERGEJ – NAVRACSICS JUDIT szerk. *Nyelvészet és interdiszciplinaritás I., II.* Szeged – Veszprém. 544–550.
- TÓTH SZERGEJ 2009. Rendszerfüggő lexika. In: TÓTH SZERGEJ szerk. *Tudományos és művészeti műhelymunkák.* Szeged: JGYPK. 92–97.
- TÓTH SZERGEJ 2013. *Nyelv, kép, hatalom.* Szeged: Szegedi Egyetemi Kiadó, Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó.
- ZINOVJEV 1983. Зиновьев, К.: *Россия накануне революции.* London: OPI. 57.

SZERGEJ TÓTH: The Names of Ideologies, Regimes, Dictatorships and 'Fashions' of Our Days

The permissive family law and regulations in Russia (1995; 1997) grant extreme freedom to citizens when choosing first names for their children or when altering their family names. Consequently, it is not surprising that there are people who may give 'unusual', 'novel' names to their children. In this (legally not binding) situation, those names which differ from the general naming trends (might) refer to the mental state of society and reflect the influence of the media and political events, as well as the influence of outstanding sports achievements, which strengthen national feelings.

This practice that characterized the Soviet Union of the 1920s and 1930s (the period of the establishment and the strengthening of the totalitarian dictatorship), is detectable in present-day Russia, too, although it cannot be documented by statistical figures.

The practice of giving 'new' names to children first changed radically in the early 20th century, during the period following the revolution of 1917. One of the political preconditions of these significant changes was the fact that the naming privilege of the Church had been banned. Many proper nouns came into being from common

nouns. Examples include the words *Идея*, *Коммуна*, *Текстиль*; the impact of revolutionary leaders can be seen in the practice of taking over names of foreign origin, such as *Карл*, *Роза*, *Марат*, *Жорес*, *Дантон*, *Спартак*. The traditional Russian names were considered old-fashioned, even suspicious, in the eyes of both the official power and the population oppressed by it. The increasing trend of altering names during the 1920s and 1930s can be explained by these facts.

Anomalies in name choice have survived to the present day, but the underlying reasons may have changed.